

Petter Aamo

En skolehistorisk begivenhet i Nord-Østerdal i 1956

Tynset Artiumskurs åpna veien
for nye utdanningsmuligheter i regionen

*I andre etasje på Holmen gamle skole hadde elevene på artiumskurset klasserom.
Nordøsterdalsmuseet nr. 23170.*

Det var noen framsynte lokale politikere og ildsjeler med visjoner om utdanning som gikk i front og jobba hardt for å sette i gang privat gymnasundervisning på Tynset i 1956. Og de lyktes til slutt. Den 20. august samme året satt 17 forventningsfulle ungdommer fra Ålen i nord til Engerdal i sørøst ved pultene i det provisoriske klasserommet på gamle Holmen skole. Det to-årige private Tynset Artiumskurs med engelsk-

linje var et faktum, Hamar Katedralskole hadde tatt på seg det faglige ansvaret og gjennomføring av privatisteksamen til slutt. Lokale lærekrefter var hentet inn for å stå for den daglige undervisninga. Så langt hadde kunnskapshungrige unge mennesker fra Fjellregionen vært henvist til landsgymnasene eller andre utdanningsinstitusjoner når de ønsket å ta eksamen artium. Realskolene var godt utbygd i

Tre av elevene ved pultene første skoledag.
Fra v. Knut Rønningen, Grethe Steen Johnsen
og Torleif Østbø. Foto: Østerdølen.

regionen, og mange søkte til folkehøgskolene, men behovet for å legge grunnlag for studiekompetanse var sterkt økende.

Stasjonsbyen og bygdesenteret Tynset har utviklet en sterk posisjon som utdanningsarena i regionen, og det har alltid vært akseptert at en stor del av ungdommen i fjellbygdene har valgt å søke akademisk utdanning. Husmorskolen og Storsteigen landbruksskole i Alvdal var gode og vel etablerte utdanningstilbud for dem som planla framtidig yrkesutøvelse i primærnæringene, men fra slutten av 1950-tallet skjøt gymnasutdanninga for alvor fart. Tynset har skjøttet sin oppgave som utdanningskommune på en utmerket måte, og det

Klassebildet. Foto: Skjøtskift.

har alltid vært politisk vilje for å legge til rette slik at utdanningsinstitusjonene har hatt muligheter til å etablere seg her. Utviklinga av de tjenesteytende næringene i Tynset har i tillegg gjort sitt til at bygdebyen er blitt et attraktivt skolested.

Pionerånd prega det første gymnas-kullet. Her måtte det bevises at det var mulig å ta artium på Tynset, og lærere og elever kasta seg over pensum og lærebøker med sann glød. Det fikk bære eller breste! Kreative metoder ble brukt for å skrape sammen midler til skolepenger og lærebøker, og på spartanske hybler ble det pugga så det forslo. Våren 1958 venta eksamen i alle fag. Det var ikke lett å fortrenge det faktum! Men den nevnte pionerånden hjalp oss.

Når vi hadde noen kroner til overs, ble det samling i salongene på ærverdige "Svellands" til kaffe, wienerbrød og løsluppen humor. Der oppildna vi hverandre, snakka fransk på gode dager og radbrekte tyske verb når humøret tilsa det. I tillegg ble de mange hyblene møtesteder for nødvendig "åndskveik" når det røynt på som verst. Nye lærerkrefter ble trukket til Tynset i forbindelse med oppstarten av gymnaset, og sammen med de godt etablerte pedagogene ved realskolen, formidlet de klassisk kunnskap med sann glød.

Men så en dag måtte det ugjenkallelige skje: Da ble det besluttet at vi skulle feire russetid! Pionerånden tok helt styring, og den ene idéen etter den andre tok form og ble realisert. Den 17. mai i

17.mai-toget på Tynset i 1958, for første gang med innslag av rødrudd. Parolen vår var at det ikke er kvantiteten som teller, men kvaliteten! Foto: Østerdølen.

*I 2008 gjorde vi oss bemerket ved å stille opp i russetoget på nytt – 50 år etter første gang.
Fra v.: Ola Thorbjørn Sørhus, Oddfrid Henningsmo, Torleif Østbø, Petter Aamo,
Oddbjørg Berg Aamo, Reidun Storås og Jon Vingelen.*

1958 skulle tynsetingene få merke at en ny tid var kommet til stasjonsbyen. Vi skulle bidra med eget russetog, og russeavisa "Sputnik" ble realisert med god støtte fra lokale pressefolk og heftige møter i Østerdølsens redaksjonslokaler. Damene i kullet gikk sterkt ut og satte i verk strikking av røde gensere og innkjøp av andre fargerike russeffekter. Da som nå ble klare pedagogformaninger uttalt, og det mangla ikke påminnelser om at "dokk må huse på at det e' eksamen om en måneds tid!" Men 17. mai ble feira med bravur, sterke paroler, hard mobbing av grønnruss og, og pressedeckninga var upåkla-

gelig. (Det var den for øvrig 50 år senere også da vi på nytt stilte opp i russetoget på Tynset!) Rødrussen var kommet til Nord-Østerdalen for å bli, og på Røros hadde de ikke fått starta opp enda. Derfor fyrte vi av "Sputnik-sjokket" i russeavisa vår! (Se side 61).

Dagene med privatisteksamener på Hamar ble minneverdige. Vi dro nedover med toget, og kupéene var sterkt prega av påtatt og nervøs sjølsikkerhet. Vi hilste ærbødig på sensorene ved Katedralskolen. De hadde stor faglig tyngde og en akademisk verdighet som gjorde oss litt skjelvne, men det viste seg å være folk som delte gleden med oss

De «historiske» Tynset-studentene, foto grafert sammen med sin klasseforstander, lærer Oddmund Vingelsgård. 1. rekke fra venstre: Jon Vingelen, Vingelen, Reidun Gløtvold, Engerdal, Oddfrid Synnøve Østgaard, Dalsbygda, lærer Vingelsgård, Oddbjørg Berg, Tynset, Grete Steen-Johnsen, Tynset, og Ola Thorbjørn Sørlus, Alvdal. Bakerste rekke: Thorleif Østbø, Kvikne, Per Sten Erlien, Tolga, Jon Gudmund Myre, Os, Tore Scim, Tynset, Knut Rønningen, Tylldalen, Jon Peder Aspås, Alen, og Petter Aamo, Dalsbygda.

Det første „historiske” studentkullet uteksaminert fra Tynset Artiumskurs

Fra eksamensfesten i 1958.

Russeluene er byttet ut med studentluer, slik tradisjonen var den gangen.

Faksimile fra Østerdølen.

da det ”gikk veien” i fag etter fag. Et par sensorer tok til og med turen til Tynset og hjalp oss med noe eksamensgjennomføring helt på slutten. De lovpriste jobben vi hadde gjort og løfta vår akademiske bevissthet mange hakk. Det var ingen falsk beskjedenhet å spore da vi etter eksamen veiva rundt på Tynset og i bygdene omkring med røde russeluer og aktiv markedsføring av det nye utdanningstilbudet.

Og så kom eksamensfesten i Tynset Statsrealskoles gymnastikksal en vakker junikveld i 1958. 13 av de elevene som begynte i 1956, hadde så langt fullført. Vi skred inn i finkjoler og blådress og

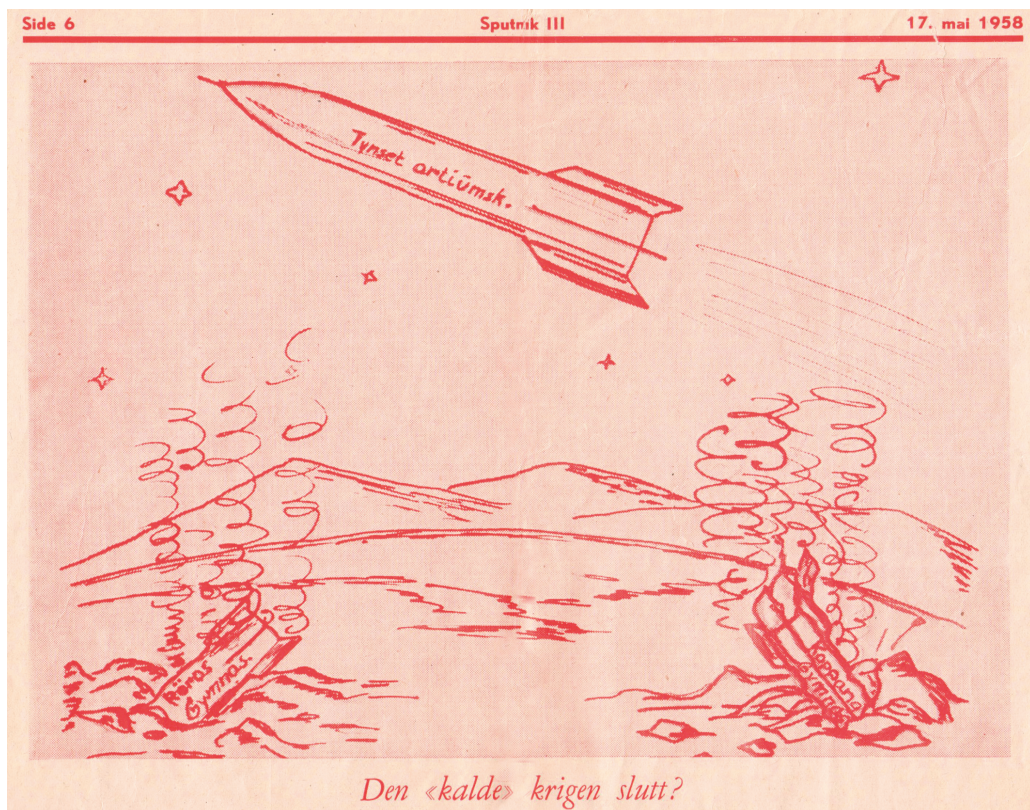
med nyinnkjøpte studentluer på hodet. Det var høytid og historisk sus i salen. Lektor Krohn fra Hamar Katedralskole kom ens ærend nordover for å tale til de nybakte artianerne og foreldrene som satt der med dårlig skjult stolthet. ”Bruk livet i sannhetens tjeneste, og godta bare det som er resultat av egne anstrengelser,” husker vi han sa. Han gratulerte hjertelig med storveies resultater, og ellers vanket det mange lovord til Tynset kommune, styret for kurset og lærerne som hadde stått på gjennom to år. Et nytt og viktig skritt var tatt for å sikre at ungdommene i regionen skulle få ta videregående utdanning uten å

måtte dra langt av sted. Vi hadde gått opp en viktig sti og åpna et nytt og svært sentralt kapittel i Tynsets ærverdige skolehistorie.

Om forfatteren

Petter Aamo, f. i Dalsbygda like før andre verdenskrig. Utdannet fra Elverum lærerskole 1964 og senere ved

lærerhøyskolen i Trondheim. Har 50 års lærerpraksis fra framhaldsskole, folkehøgskole, realskole, ungdomsskole, videregående skole, samt voksenopplæring. Master i yrkespedagogikk fra Høyskolen i Akershus 2008. Fra 1993 til 2011 ansatt ved Nord-Østerdal videregående skole med yrkesfaglige studieprogram som hovedområde.

Russeavisa til det første artiumskurset på Tynset var sterkt preget av "Sputniksjokket" som tok verden på senga senhøstes 1957. Sovjetunionen sendte opp både Sputnik I og II før resten av verden fikk summa seg. Tynsetrussen "fyrt" derfor av sin Sputnik III like før Sovjet fikk gjort det. Avisen var opp-tatt av at vi vant kampen med Røros og Koppang når det gjaldt å komme i gang med gymnas. Den kalde krigen mellom USA og Sovjetunionen var rastet, og vi lanserte Tron som naturlig NATO-base med svære muligheter for utbygging i Tynset. Artikkelforfatteren var for øvrig redaktør for avisa.